

Przedmowa

Język międzynarodowy Interlingua został opracowany przez International Auxiliary Language Association (IALA), stowarzyszenie założone w roku 1924 przez grupę amerykańskich osobistości z inicjatywy Alice Morris i uczonego amerykańskiego, doktora Fredericka G. Guttrela.

Przystępując do prac, które miały trwać ćwierć wieku, bo do roku 1951, IALA nawiązała kontakt z przedstawicielami wszystkich istniejących wówczas języków pomocniczych i starała się pogodzić wysiłki zwolenników różnych systemów przez znalezienie jakiegoś kompromisu, który by zadowolił wszystkich.

Nie było to rzeczą łatwą i okazało się w końcu całkiem niemożliwe, gdyż zwolennicy poszczególnych projektów nie są skłonni do żadnych ustępstw i bronią fanatycznie najbardziej oczywistych i rażących błędów swojego języka.

W znalezieniu właściwego rozwiązania bardzo owocne okazało się spostrzeżenie asystenta kierownika badań filologicznych w Liverpoolu, Clarka E. Stillmana. Zwrócił on mianowicie uwagę na fakt, że jedyną cechą wspólną wszystkich projektów jest pochodzenie ich słownika od języków etnicznych, na co powołują się ich zwolennicy dla wykazania wyższości i doskonałości projektu, lecz że nie można dojść do pożądanego kompromisu, jeżeli metody selekcji słownika pozostają dowolne. Stillman zwrócił się więc w kierunku opracowania obiektywnych zasad selekcji słów dla języka pomocniczego. Według Stillmana, który z kolei zostaje kierownikiem badań filologicznych, decyzja czy jakieś słowo zasługuje lub nie na włączenie do słownika międzynarodowego, nie może zależeć od subiektywnego sądu i przesądu twórcy języka pomocniczego, gdyż wtedy różnych rozwiązań może być nieskończona ilość, lecz musi zapadać według ścisłych reguł, przy zastosowaniu których każdy winien dojść do identycznych rezultatów.

Ponieważ „międzynarodowość językowa” w skali ogólnoswiatowej nie istnieje, gdyż ludzkość mówi tysiącami języków rozpadających się na kilka grup, zupełnie nie związanych ze sobą, ani leksykalnie ani gramatycznie, można poszukiwać języka międzynarodowego tylko dla poszczególnych stref kulturowych, na przykład dla strefy kultury grecko-łacińskiej, dominującej w Europie, Ameryce, Australii i do pewnego stopnia w pozostałych częściach świata. Wszystkie dotychczasowe projekty tworzyły swoje słowniki w oparciu o języki etniczne kultury grecko-łacińskiej, lecz w dowolny, chaotyczny sposób, przekraczając częstokroć z różnych powodów - na przykład z powodu schematycznej struktury – słowa międzynarodowe w takim stopniu, że stawały się nierozpoznawalne dla nikogo.

IALA nie ustaliło z góry żadnych form gramatycznych, które by mogły wpływać na deformację słownika, ani też nie starał się redukować słownika przez wprowadzenie jakiegoś wymyślnego słowotwórstwa, lecz przystąpiło wprost do rejestracji słów międzynarodowych w formie międzynarodowej to jest w oparciu o prototyp łaciński. Jako „języki kontrolne” międzynarodowości przyjęto języki o największym zasięgu i znaczeniu kulturalnym. A mianowicie: angielski, francuski, włoski i hiszpański z portugalskim, które mogą w pełni funkcjonować jako przedstawiciel internacjonalizmu technologicznego naszych czasów. Zgodność organiczna słownika międzynarodowego, wyłaniającego się z pracy IALA, wykazywała, że chodziło o kodyfikację języka istniejącego potencjalnie. Odrzucono więc zasadę budowy języka pomocniczego i ideę kompromisu między dotychczasowymi sztucznymi projektami, a poświęcono się całkowicie rejestracji języka pan-europejskiego i pan-naukowego, który otrzymał następnie nazwę Interlingua.

Wszystkie dotychczasowe języki pomocnicze, które zwolennicy ich uważają za dzieła genialne, są sztucznymi twórami, w których zostały zrealizowane życzenia i subiektywne poglądy ich twórców. Nie są one i nie mogą być nosicielami żadnej kultury.

Interlingua nie ma nic wspólnego z językami sztucznymi. Nie powołuje się ona na geniusz twórców, którzy uważają się tylko za jej rejestratorów, gdyż nie została ona stworzona, czy wymyślona, lecz jako obiektywnie istniejąca, została spisana, zarejestrowana.

Interlingua jest dziełem nauki, dlatego jest ona pierwszym i jedynym językiem pomocniczym, który znalazł przychylne przyjęcie ze strony uczonych.

Słownik Interlinguy jest międzynarodowy w najwyższym stopniu, dlatego język ten jest najbardziej zrozumiały dla wielu narodowości. Francuzi, Włosi, Hiszpanie, Portugalczycy rozumieją bez nauki 95% słownika, dlatego chociaż w podstawowy słownik interlingua zawiera 27 000 słów, ludzie znający francuski, włoski czy hiszpański, potrzebują przyswoić sobie tylko niewiele ponad 1000 słów. Prawie w takim stopniu rozumieją Interlinguę Anglicy.

Nie znaczy to wcale, że Interlingua jest tylko jakimś językiem zachodnioeuropejskim, obcym dla Niemców, Polaków i innych narodowości. Interlingua jest językiem kultury europejskiej, dlatego jest ona najbardziej zrozumiałym i najłatwiejszym ze wszystkich języków narodowych i międzynarodowych również dla Polaków, Czechów, Rosjan i wielu innych.

W roku 1951 ukazuje się pierwszy słownik i gramatyka Interlinguy w języku angielskim pod redakcją ostatniego przewodniczącego IALA, doktora Aleksandra Godego. Jego również zasługą jest wprowadzenie Interlinguy ze stadium teorii do praktycznego użytkowania. Przy amerykańskim instytucie Science Service powstał oddział Interlinguy /Division de Interlingua/, którego dyrektorem jest doktor Aleksander Gode. Division de Interlingua zaopatruje w tłumaczenia czasopisma naukowe i kongresy międzynarodowe.

W roku 1954 Interlingua została użyta po raz pierwszy na wielką skalę na międzynarodowym kongresie kardiologii w Waszyngtonie. W kongresie uczestniczyło 3101 osób 50 narodowości. Przygotowano 340 streszczeń, obejmujących ponad 65 000 słów na 560 stronicach. Interlingua okazała się zrozumiała *a prima vista* (na pierwszy rzut oka) dla wszystkich lekarzy; również w użyciu ustnym zdała egzamin celująco. W następnych latach interlingua była oficjalnym językiem wielu kongresów międzynarodowych. Interlinguę stosuje wiele czasopism naukowych do streszczeń wszystkich swoich artykułów dla udostępnienia treści czytelnikom innych narodowości. W roku 1959 liczba tych czasopism wzrosła do 27, w tym jedno pismo polskie: *Haematologica Polonica*.

Ukazały się słowniki i podręczniki do Interlinguy w wielu językach europejskich, między innymi w czeskim. Wydano też pierwsze książki beletrystyczne. Oto podstawowe podręczniki do Interlinguy:

Interlingua-English Dictionary, 415 stronic, 27000 słów,

Bryne: *A concise English-Interlingua Dictionary*, 84 stronic,

Gode i Blair: *Interlingua Grammar*, 118 stronic,

Gode: *Interlingua a prime vista*, 82 stronic.

Division de Interlingua wydaje miesięcznik „*Scientia International*” w nakładzie 45.000 egzemplarzy, przynoszący wiadomości ze wszystkich dziedzin wiedzy. Adres: Science Service, Division de Interlingua, 80 East Eleventh Street, New York 3, New York, USA.

Wiadomości o rozwoju języka można czerpać z biuletynów:

Novas de Interlingua, P.O. Box 1275, New York 17, New York, USA.

Zwolennicy Interlinguy założyli Union Mundial pro Interlingua, stowarzyszenie, które zajmuje się propagowaniem języka. Sekretariat centralny mieści się w Szwajcarii, adres: Prof. Ric Berger, Morges, Szwajcaria.

Niniejszy podręcznik składający się z 20 lekcji, przeznaczony jest dla początkujących, nie posiadających jakiegokolwiek znajomości języków zachodnioeuropejskich ani łaciny.

Zawiera on około 1100 najczęściej używanych słów i główne wiadomości z gramatyki. Po przerobieniu tych 20 lekcji można czytać teksty w Interlinguie z pomocą słownika łacińskiego, angielskiego, francuskiego lub włoskiego wobec braku słownika interlingua w języku polskim. Można też korzystać ze słownika wyrazów obcych.

Piotrków Trybunalski, 1959

Spis treści

Przedmowa do wydania elektronicznego	1
Przedmowa	2
Gramatyka Interlinguy w skrócie	11
Wymowa	12
Akcent	13
Elementy Interlinguy w języku polskim	13
1. Petro se evelia	16
Słówka i wyrażenia	16
Gramatyka	17
2. Petro se leva	19
Słówka i wyrażenia	19
Gramatyka	20
3. Petro jenta	21
Słówka i wyrażenia	22
Gramatyka	23
4. Al schola	24
Słówka i wyrażenia	25
Gramatyka	26
5. Nostre classe	27
Słówka i wyrażenia	27
Gramatyka	28
6. La tabula de Petro	29
Słówka i wyrażenia	30
Gramatyka	31
7. Le camera de Petro.	32
Słówka i wyrażenia	32
Gramatyka	33
8. Un visita	35

Słówka i wyrażenia.....	35
Gramatyka.....	36
9. Petro e Maria face lor lectiones.....	38
Słówka i wyrażenia.....	38
Gramatyka.....	39
10. Le appartamento de Petro.....	40
Słówka i wyrażenia.....	41
Gramatyka.....	42
11. Nostre familia.....	43
Słówka i wyrażenia.....	44
Gramatyka.....	45
12. Un excursion	47
Słówka i wyrażenia.....	48
Gramatyka.....	49
13. In le silva.....	50
Słówka i wyrażenia.....	50
Gramatyka.....	51
14. Proque io ama le campania.	52
Słówka i wyrażenia.....	53
Gramatyka.....	54
15. Nos emera un can.	56
Słówka i wyrażenia.....	57
Gramatyka.....	58
16. Le animales domestic.....	59
Słówka i wyrażenia.....	60
Gramatyka.....	61
17. Le visita a un ferma.	62
Słówka i wyrażenia.....	63
Gramatyka.....	64

18. Le tempore	66
Słówka i wyrażenia	67
Gramatyka	68
19. Un die in le schola.	70
Słówka i wyrażenia	71
Gramatyka	72
20. Le scriber un littera.	74
Słówka i wyrażenia	75
Gramatyka	76
1. Un scaphandro in loco del banio	78
Słówka i wyrażenia	78
2. Un duple mantello a pluvia	78
Słówka i wyrażenia	78
3. Como nettar le fenestras	79
Słówka i wyrażenia	79
Gramatyka	79
4. Nos mangiara pan fresco	80
Słówka i wyrażenia	80
Gramatyka	81
5. Le materia in le cosmo	82
Słówka i wyrażenia	82
6. Physica e chimia in le scholas de Russia	82
Słówka i wyrażenia	82
7. Un invention pro la babies.	83
Słówka i wyrażenia	83
Gramatyka	83
8. Duo curiose inventiones	84
Słówka i wyrażenia	84
9. Un nove methodo del disforestage	84

Słówka i wyrażenia.....	84
Gramatyka.....	85
10. La carrosseria del futuro	85
Słówka i wyrażenia.....	86
Gramatyka.....	86
11. Le pisca con le lumine	87
Słówka i wyrażenia.....	87
12. Vitro in loco de grillas	88
Słówka i wyrażenia.....	88
13. Pote crescer le fungos sin le lumine?	88
Słówka i wyrażenia.....	88
Gramatyka.....	89
14. Pharmacos exponite al radiation del bomba atomic.....	90
Słówka i wyrażenia.....	90
15. Le glaciers in le Statos Unite cresce.....	91
Słówka i wyrażenia.....	91
16. Oculo artificial movente.....	91
Słówka i wyrażenia.....	91
Gramatyka.....	92
17. Le rattos se servi de radar.....	92
Słówka i wyrażenia.....	93
Gramatyka.....	93
18. Pisces de mar in un laco.....	94
Słówka i wyrażenia.....	94
19. Le camelo quasi non suda.....	95
Słówka i wyrażenia.....	95
Gramatyka.....	95
20. Plantatores volante al stratosphera	96
Słówka i wyrażenia.....	97

21. Expeditiones polar	97
Słówka i wyrażenia	98
22. Recercas de cancre	99
Słówka i wyrażenia	99
23. Un estranie operation	100
Słówka i wyrażenia	100
24. Electrochoches „a secunde mano”	100
Słówka i wyrażenia	101
25. Le identitate del vita	101
Słówka i wyrażenia	102
26. Energia	103
Słówka i wyrażenia	105
Ric Berger – Vocabulario de Interlingua secundo le centros de interesse	108
Familia – Rodzina	108
Vita familial - Życie rodzinne	109
Derecto familial - Prawo rodzinne	109
Relationes familial - Stosunki rodzinne	110
Parentela - Pokrewieństwo	111
Scholas - Szkoły	111
Pedagogia - Pedagogika	112
In le schola - W szkole	112
Brancas de inseniamento - Gałęzie nauczania	113
Personas - Osoby	114
Vita scholari - Życie szkolne	115
Verbos - Czasowniki	115
Adjectivos - Przymiotniki	116
Litteratura - Literatura	116
Composition - Utwór, dzieło	117
Personas - Osoby	117

Verbos - Czasowniki	118
Adjectivos - Przymiotniki.....	119
Libro - Książka	119
Edition - Wydanie.....	120
Bibliotheca - Biblioteka	121
Arte culinari – Sztuka kulinarna	122
Operationes culinari - Działania kuchenne	122
Albergo - Schronisko	122
Personal - Personel, obsada.....	123
Cientes - Klienci	124
Equipamento - Wyposażenie	124
Alimentos - Żywność, pożywienie.....	126
Gramatyka Interlinguy w pigułce	127
Alfabet.....	128
Rodzajnik.....	128
Rzeczownik.....	128
Przymiotnik	129
Przysłówek	130
Zaimki	130
Czasownik.....	132
Jak wymawiać?.....	134
Interlingua - szwajcarski scyzoryk	136
Le historia antenatal de Interlingua. Prenatalna historia Interlinguy, 1951-1991	141

Gramatyka Interlinguy w skrócie

- Przedimek określony liczby pojedynczej i mnogiej: **le**.
- Przedimek nieokreślony liczby pojedynczej: **un**.
- Przymiotnik jest nieodmienny.
- Liczbę mnogą rzeczowników tworzymy przez dodanie **-s** lub **-es**.
- Bezokolicznik kończy się na **-r** / **-ar**, **-er**, **-ir**/.
- Tryb rozkazujący tworzymy z bezokolicznikami przez odrzucenie **-r**.
- Czas teraźniejszy tworzymy tak samo jak tryb rozkazujący.
- Użycie zaimka osobowego w razie braku innego podmiotu jest konieczne.
- Czas przeszły kończy się na **-va**, które dodajemy do bezokolicznika po odrzuceniu **-r**.
- Czas przyszły tworzymy z bezokolicznika przez dodanie **-a** akcentowanego.
- Tryb warunkowy tworzymy z bezokolicznika przez dodanie **-ea**.
- Imiesłów przeszły kończy się na **-te**.
- Imiesłów teraźniejszy kończy się na **-nte**.
- Czas przeszły dokonany tworzymy z czasu teraźniejszego słowa posiłkowego „**haber**” i imiesłowu odmienianego czasownika.
- Czas zaprzeczony tworzymy z czasu przeszłego słowa posiłkowego „**haber**” i imiesłowu odmienianego czasownika.
- Przysłówek tworzymy z przymiotnika przez dodanie przyrostka **-mente**.

Wymowa

- Brzmią tak samo jak w języku polskim:
 - a. samogłoski „a, e, i, o, u” i
 - b. spółgłoski „b, d, g, h, j, k, l, m, n, p, r, s, t, z”
- „C” przed „e, i, y” brzmi jak „c” na przykład” docente, centro; w innych wypadkach jak „k” - na przykład: elektrik, kalkulator.
- „ch” jak „k” na przykład chronica, epocha.
- „Ph” jak „f” – np. photo.
- „Qu” jak „kł” /Uwaga: „ł” wargowe jak „u” w słowie „autor/ - np.: quadrato, quarta, quota.
- „Rh” jak „r”, np.: rhetorica.
- „S” jak „s”; między samogłoskami jak „z”, np.: sport, musa.
- „Th” jak „t”, np.: theatral.
- „Ti” przed samogłoską, jeżeli nie jest akcentowane lub nie jest poprzedzone przez „s” albo „x” jak „cj”, np.: nationalista, question.
- „V” jak „w”, np.: valuta.
- „X” jak „ks”, między samogłoskami tak samo lub fakultatywnie jak „gz”, np.: experimentator, examiner.
- „Y” nie akcentowane przed samogłoską jak „j”; poza tym jak „i”, np.: Yugoslavia, typo.
- „C, h, s, z” nie ulegają zmiękczeniu przed „i”.
- Dźwięki „k, g” asymilują poprzedzające „n”, które brzmi gardłowo, tak samo jak w polskim, np.: banco, tango.
- „l” przed saamogłoskami wymawiamy spółgłoskowo tak jak w polskim, np.: filia, Albania, radio, impressario.
- Odstępstwa od tych zasad zaznaczone są w słowniku.
- W wyrazach, pochodzących z francuskiego, „g” przed „e” brzmi jak „ż”, np.: bagage; „gi” przed samogłoską brzmi jak „ż”, np.: mangiar.
- „Ch” w wyrazach, pochodzących z francuskiego, brzmi jak „sz”, np.: chef, choc. Niekiedy „ch” brzmi jak „cz”, np.: Chile.

Wymowa najtrudniejszych słów podana jest w nawiasach wg. zasad pisowni polskiej.

Akcent

- Akcent pada normalnie na samogłoskę przed ostatnią spółgłoską, np.: *dama, summa, actor, balcon, local*.
- Słowa kończące się na -le, -ne, -re z poprzedzającą samogłoską mają akcent na trzeciej sylabie od końca, np.: *fragile, ordine, tempore*.
- W słowach zakończonych sufiks -ic, -ica, -ico, -ide, -ido, -ula, -ulo akcent pada na sylabę, poprzedzającą sufiks.
- Sufiksy -ific, -ifico mają akcent na pierwszym „i”

W wypadkach odbiegających od powyższych zasad, akcent jest oznaczony w słowniczku.

Elementy Interlinguy w języku polskim

Wyrazy obce kończące się na -a, brzmią jednakowo w polskim i w Interlingwie różniąc się tylko pisownią. Słów tych jest bardzo wielka ilość. Oto kilka przykładów:

antenna	mappa
aria	minuta
arteria	moda
athleta	nota
carta	oceania
comedia	phantasta
cometa	poeta
dama	secunda
Europa	soda
Eva	sonda
fama	vigilia
forma	villa
lama	visa
lampa	vitamina
lava	zebra